

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
комунального підприємства «Дніпропетровська багатопрофільна
клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги»
Дніпропетровської обласної ради»»**

24.10.2023

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 24.10.2023 групою національного превентивного механізму (далі – НПМ) здійснено відвідування комунального підприємства «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради» (далі – лікарня, заклад).

Відвідування здійснювали наступні члени групи НМП:

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи;

Морозов Руслан Олегович, начальник відділу реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НМП);

Іваниш Ярослава Ярославівна, головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Петросов Владислав Георгійович, головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Карпенко Михайло Юрійович, представник Уповноваженого у Дніпропетровській області;

Онищенко Владислав Вячеславович, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Гуль Андрій Любомирович, фахівець з питань надання психіатричної допомоги;

Піка Юрій Олександрович, представник громадської організації;

Демичева Алла Валеріївна, представник громадської організації;

Григор'єв Олег Валерійович, представник громадської організації.

Загальна інформація.

Керівництво: **Мороз Світлана Михайлівна**, директор закладу.

Лікарня знаходиться за адресою: Дніпропетровська область, м. Дніпро, вулиця Бехтерева, 1.

Заклад розрахований на 1190 осіб, на день відвідування у лікарні перебувало 1269 пацієнтів.

До складу лікарні входить 21 центр, які розміщені в окремих приміщеннях, зокрема:

- центр № 1 – відділення гостре психіатричне чоловіче;
- центр № 2 – відділення гостре психіатричне жіноче;
- центр № 3 – відділення підгостре психіатричне чоловіче;
- центр № 4 – відділення підгостре психіатричне жіноче;
- центр № 5 – відділення геронтопсихіатричне;
- центр № 6 – відділення примусових заходів із посиленням наглядом;
- центр № 7 – відділення примусових заходів із звичайним наглядом;
- центр № 8 – відділення пароксизмальних станів;
- центр № 9 – відділення дитяче психіатричне;
- центр № 10 – відділення психосоматичне;
- центр № 11 – відділення наркологічне;
- центр № 12 – відділення інфекційне з сомато-психіатричними ліжками;
- центр № 13 – відділення постраждалих в результаті війни;
- центр № 14 – відділення лікування хворих з органічними ураженнями

ЦНС;

- центр № 15 – відділення лікування травматичного ураження ЦНС;
- центр № 16 – відділення приймальне;
- центр № 17 – відділення психо-соціально реабілітаційне;
- центр № 18 – відділення анестезіології інтенсивної терапії;
- центр № 19 – клінічна лабораторія;
- центр № 20 – замісна терапія;
- центр № 21 – адміністрація.

Станом на 24.10.2023 у центрі № 6 знаходиться 40 пацієнтів, з них 39 перебувають на примусових заходах медичного характеру (далі – ПЗМХ), та 1 пацієнт на запобіжному заході (згідно статті 508 Кримінального процесуального кодексу України). Судом визнані недієздатними 3 особи, заклад здійснює опіку над 1 особою.

31 пацієнт перебуває у лікарні на примусових заходах медичного характеру більше 6-ти місяців, усі особи забезпечені соціальними виплатами та отримують державну соціальну допомогу.

У лікарні організовано центр гострої реабілітації контузії. Проводяться планові зустрічі щодо вивчення питання організації комплексної реабілітації осіб з психіатричними захворюваннями. У закладі наявна ліцензія на провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальністю акушерство і гінекологія, анестезіологія, бактеріологія, дерматовенерологія,

дитяча отоларингологія, дитяча психіатрія, епідеміологія, інфекційні хвороби, клінічна лабораторна діагностика, клінічна біохімія, наркологія, неврологія, нейрохірургія, організація і управління охороною здоров'я, отоларингологія, офтальмологія, психіатрія, психотерапія, рентгенологія, рефлексотерапія, стоматологія, терапія, ультразвукова діагностика, фізіотерапія, фтизіатрія, функціональна діагностика, хірургія; за спеціальністю молодшого спеціаліста з медичною освітою: медико-профілактична справа, лабораторна справа (гігієна), лабораторна справа (клініка), сестринська справа, сестринська справа (операційна), медична статистика, рентгенологія, стоматологія за місцем провадження діяльності. Заклад має вищу категорію акредитації.

Під час відвідування НПМ виявлено наступний позитивний досвід організації функціонування лікарні, який може бути поширено у інших закладах:

лікарня укомплектована посадами лікарів різних спеціальностей, що дозволяє забезпечити повний медичний огляд пацієнтами при прибутті до закладу, а у разі необхідності надання медичної допомоги;

утилізація відходів медичного призначення здійснюється вчасно та відповідно до вимог чинного законодавства;

лікарські засоби та вироби медичного призначення зберігаються відповідно до їх інструкцій і гігієнічних норм;

інформаційні стенди лікарні містять інформацію стосовно прав та обов'язків пацієнтів, а також номери посадових осіб до яких вони можуть звернутися у разі порушення їх прав.

Під час конфіденційного спілкування скарг від пацієнтів на неналежне жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, видів поведінки і покарання з боку персоналу не надходило.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

1. Під час відвідування відділення № 6 для здійснення ПЗМХ із посиленним наглядом (далі – відділення № 6) група НПМ виявила на інформаційному стенді список з іменами пацієнтів («старости палат») (*фото 1*). Під час спілкування із пацієнтами та медичним персоналом встановлено, що у кожній палаті призначено у якості «старости палати» пацієнта, який відповідає за дотримання дисципліни та порядку у палатах. Зазначене свідчить про практику сегрегації та дискримінацію серед пацієнтів, що призводить до порушення права пацієнтів на поважливе та гуманне ставлення до них, що виключає приниження честі й гідності людини, відповідно до статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу». Пункт 23 Правил застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання

психіатричної допомоги, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.08.2017 № 992 (далі – Правила) , наголошує, що незалежно від виду ПЗМХ пацієнти зобов'язані дотримуватися правомірних взаємовідносин з іншими пацієнтами, персоналом закладу та іншими особами.

2. Також у наглядовій палаті відділення № 6 виявлений «Графік відвідування вбиральні наглядової кімнати», що вказує на обмеження вільного доступу пацієнтів до санітарних засобів.

3. У відділенні № 6 фізичне обмеження відбувається на панцирному ліжку у присутності інших пацієнтів, що є порушенням вимог абзацу два пункту 11 Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я від 24.03.2016 № 240. У пункті 40 доповіді Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню СРТ/Inf(98)12-part (далі – Стандарт КЗК) звертається увага на необхідності продовжувати докладати зусиль з метою подальшого зниження числа ліжок із сітками, які досі використовуються у закладах з надання психіатричної допомоги.

4. Відповідно до пункту 2 Правил ПЗМХ за рішенням суду застосовуються до осіб, які скоїли суспільно-небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України (далі – СНД), для надання їм психіатричної допомоги з метою інтеграції їх в суспільство та запобігання вчиненню ними повторних СНД. Проте у порушення пункту 19 Правил ризик скоєння пацієнтом СНД не оцінюється медичними працівниками за допомогою шкали оцінки ризику (наприклад HCR-20 Version 3), що не забезпечує якісного об'єктивного рішення лікарів, зокрема під час підготовки для направлення до суду висновку комісії лікарів-психіатрів для продовження, зміни виду або припинення ПЗМХ, та може створювати умови, при яких пацієнти утримуються у лікарні необґрунтовано.

5. У порушення Закону України «Про психіатричну допомогу» під час вивчення медичних карт (форма № 003/о) стаціонарних хворих гострого психіатричного чоловічого відділення виявлено, що добровільні згоди на госпіталізацію (форма № 003-9/о), психіатричний огляд (форму № 003-7/о), психіатричне лікування (форму № 003-10/о) у деяких медичних картках відсутні. Замість інформованих добровільних згод наявні згоди пацієнта про незаперечення отримання лікування у довільній формі, що не відповідає вимогам наказу Міністерства охорони здоров'я від 15.09.2016 № 970 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення».

6. В лікарні відсутні затверджені протоколи лікування, що не дає можливості впроваджувати у власну медичну практику сучасні методи діагностики та лікування захворювань, ефективність яких доведена контрольованими дослідженнями, тим самим підвищуючи якість та результативність надання медичної допомоги пацієнтам. Групі НПМ не надали затверджений у закладі локальний формуляр лікарських засобів, що всупереч наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22.07.2009 № 529 вказує на його відсутність. Відповідно до статті 14¹ Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» додержання стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), клінічних протоколів, протоколів надання реабілітаційної допомоги, табелів матеріально-технічного оснащення є обов'язковим для всіх реабілітаційних закладів, закладів охорони здоров'я, їх відділень, підрозділів, а також для фізичних осіб-підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики та/або мають право на надання реабілітаційної допомоги згідно із законодавством.

7. Під час вибіркового вивчення медичних карт пацієнтів виявлено, що діагнози психічних розладів не встановлені згідно чинної в Україні Міжнародної статистичної класифікації хвороб, травм і причин смерті, що суперечить вимогам статті 1 Закону України «Про психіатричну допомогу».

8. Разом з тим багатьом пацієнтам тривало призначено психофармакологічні препарати без корекції лікування з урахуванням зміни їх стану, що може становити загрозу для здоров'я пацієнтів (бути причиною розвитку медикаментозної резистентності, злякисного нейрорептичного синдрому, тощо).

9. У закладі не проводяться реабілітаційні та дестигматизуючі заходи, скеровані на подальшу ресоціалізацію осіб, які перебувають у лікарні. Зокрема не ведуться протоколи реабілітаційних заходів, що свідчить про відсутність комплексної пацієнт орієнтованої психіатричної допомоги, та суперечить статті 4 Закону України «Про психіатричну допомогу».

10. У процедурному кабінеті відсутні актуальні протоколи догоспітальної допомоги затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2019 № 1269 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги», що негативно впливає на вчасне діагностування та подальшу якість надання необхідної допомоги пацієнтам у разі виникнення невідкладних станів. Наявні інструкції, вказівки та алгоритми надання допомоги при різних невідкладних станах є незатвердженими у закладі, наклеєні на задній панелі шафи, до якої немає доступу.

11. У приміщенні харчоблоку наявна велика кількість комах (тарганів) чим порушується стаття 42 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», та свідчить про неналежний

санітарний стан, який може призвести до появи та поширенню кишкових інфекцій та харчових отруєнь серед пацієнтів. Разом з тим стаття 18 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» зазначає, що юридичні особи незалежно від форм власності та громадяни забезпечують проведення профілактичних дезінфекційних заходів у жилих, виробничих та інших приміщеннях (будівлях) і на земельних ділянках, що належать їм на праві власності чи надані в користування, здійснюють інші заходи з метою недопущення розмноження гризунів і комах у приміщеннях (будівлях) і на земельних ділянках.

12. У порушення Державних санітарних норм і правил «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу» приміщення лікарні, зокрема, стіни, стеля та підлога мають пошкоджені покриття, що унеможлиблює належну дезінфекційну обробку приміщень та видалення плісняви, що може загрожувати стану здоров'я осіб, які перебувають у лікарні (*фото 2*).

13. Відповідно до статті 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» під час надання медичної допомоги повинна забезпечуватись рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної і реабілітаційної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я, гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами. Водночас у гострому психіатричному чоловічому відділені наявна палата підвищеного комфорту, у якій на день відвідування НПМ не розміщено пацієнтів, коли інші палати (з порушенням норми площі на одну особу) є перенаповненими (*фото 3, 4*).

14. У лікарні перебувають пацієнти, які страждають на хронічні психічні розлади та не потребують стаціонарного лікування, але потребують стороннього нагляду і догляду, та не можуть бути виписаними, оскільки втратили соціальні зв'язки. Під час перебування таких осіб у закладах з надання психіатричної допомоги їх подальше лікування не фінансується за кошти Національної служби здоров'я України відповідно до Програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2023 році, що у порушення статті 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» обмежує їх можливість отримувати медичну допомогу на рівні з іншими пацієнтами.

15. У порушення статей 4 та 7 Розділу I Кодексу цивільного захисту України у лікарні не забезпечено цивільний захист пацієнтів через відсутність укриття, що не забезпечує конституційні права громадян на захист здоров'я та життя.

16. Групою НПМ встановлено, що в частині відділень лікарні не дотримуються вимоги основних положень Державних будівельних норм України В.2.2.-10:2022 для закладів охорони здоров'я, зокрема:

пункту 8.2.11.5: у більшості санітарно-гігієнічних кабінах відсутні двері (або наявні зі склом, що не забезпечує приватності пацієнтів);

пункту 8.3.2.7: недотримуються вимоги мінімальних площ на одного пацієнта, також недостатнє забезпечення твердим інвентарем. У деяких відділеннях відсутні приліжкові тумби, стільці відповідно до кількості ліжко-місць у палаті, шафи для зберігання речей;

пункту 8.3.2.9: у більшості палат відсутнє достатнє загальне та нічне освітлення.

Стандарти КЗК у пункті 34 звертають увагу на важливості створення позитивного терапевтичного середовища у лікарні, що передбачає забезпечення пацієнту достатнього простору для проживання, так само як і нормального освітлення, опалення та провітрювання, а також підтримання закладу в належним чином відремонтованому стані, який відповідає гігієнічним нормам, що встановлені для лікарняних закладів. Бажано, щоб у розпорядженні пацієнтів були тумбочки біля ліжок і шафи для одягу, та сантехнічне облаштування таким чином, щоб не порушувати права пацієнта на приватність під час здійснення гігієнічних процедур.

17. Вікна деяких відділень облаштовані нерозпашними ґратами, що порушує пункт вимоги 2.16 Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки). Згідно з вищезазначеними Правилами пожежної безпеки, у разі необхідності встановлення на вікнах приміщень, де перебувають люди, ґрат – останні повинні розкриватися, розсуватися або зніматися. Під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчинені.

Наявні у лікарні вогнегасники встановлені у закритих на замок шафах або кабінетах, що порушує вимоги пункту 3.15 розділу V Правил пожежної безпеки.

У порушення вимоги пункту 13.14 розділу VI Правил пожежної безпеки, не дивлячись на наявність у закладі осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (далі – маломобільні особи), у приміщеннях лікарні не облаштовані системи оповіщення про надзвичайні ситуації з візуальною (для осіб із порушенням слуху) та звуковою (для осіб із порушенням зору) подачею інформації.

18. У порушення пункту 34 Стандартів КЗК у закладі наявні відділення, де відсутні умови для вільного пересування маломобільних осіб (відсутні пандуси, підйомники, поручні, тощо).

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дніпропетровській міській державній адміністрації:

вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму наведених порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у комунальному підприємстві «Дніпропетровська багатoproфільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради»».

забезпечити контроль за дотриманням прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів пацієнтів на охорону здоров'я та медичної допомоги у комунальному підприємстві «Дніпропетровська багатoproфільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради»».

Комунальному підприємстві «Дніпропетровська багатoproфільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради»» забезпечити:

надання медичної допомоги відповідно до вимог Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та Закону України «Про психіатричну допомогу»;

правомірні взаємовідносини серед пацієнтів та персоналу закладу;

виконання вимог Правил під час застосування фізичного обмеження;

оцінку ризику СНД з використанням шкал відповідно до вимог Правил;

належне ведення медичної документації відповідно до чинного законодавства;

здійснення належної комплексної реабілітації пацієнтів;

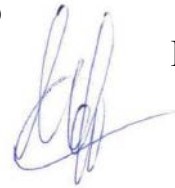
проходження додаткової спеціалізації з клінічної психології та психотерапії психологами, які працюють у лікарні;

дотримання вимог Державних будівельних норм під час обладнання відділень та палат лікарні;

пацієнтів достатньою кількістю твердого інвентарю;
дотримання правил пожежної безпеки;
облаштування лікарні для безперешкодного пересування маломобільних осіб.

Додаток: фото до звіту.

**Начальник відділу реалізації
національного превентивного механізму у
сфері охорони здоров'я Департаменту з питань
реалізації національного превентивного
механізму Секретаріату Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини**

Руслан МОРОЗОВ

Фото до звіту

Фото 1

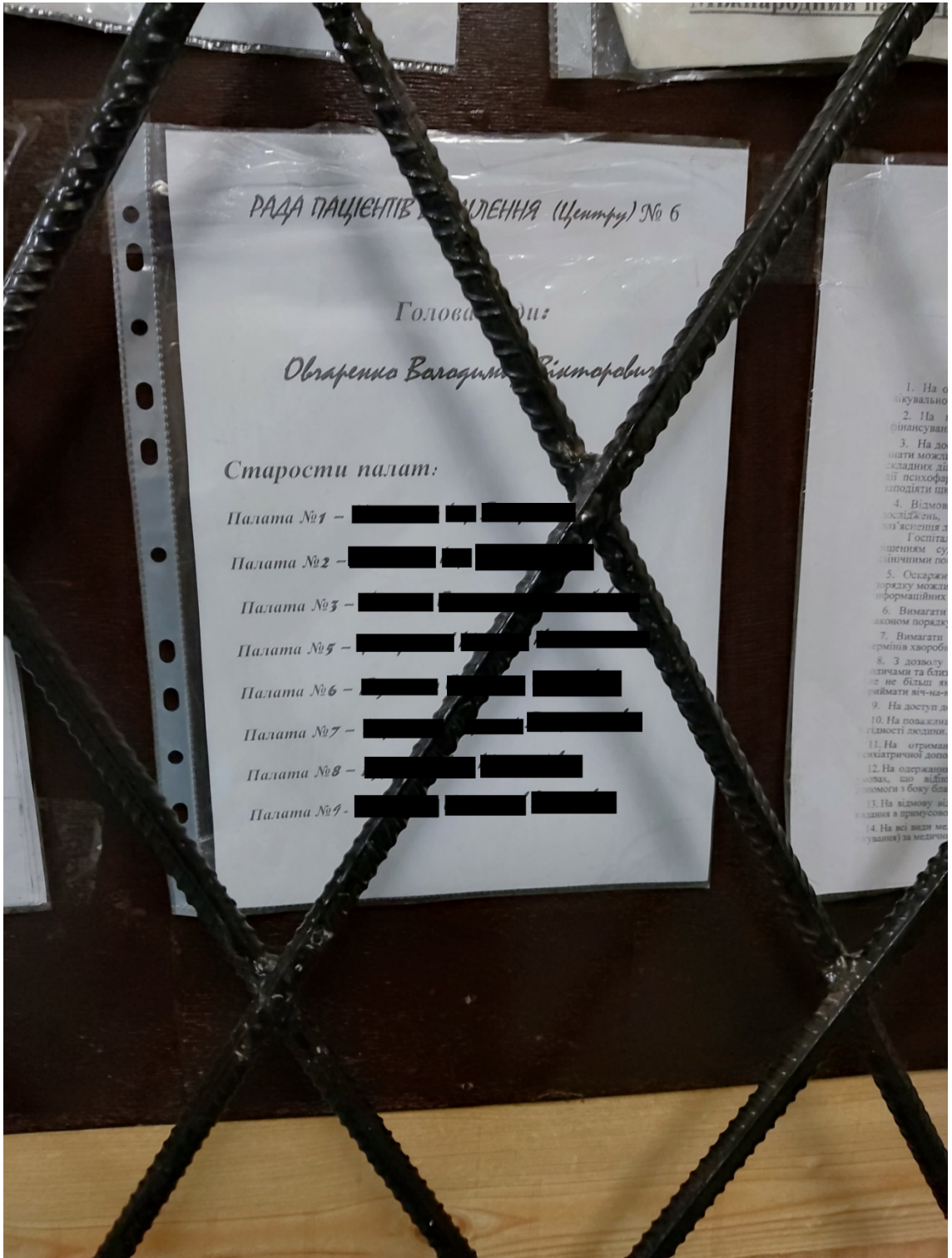

Фото 2

Фото 3

Фото 4

